

В. О. Нівещук

магістрантка 1 курсу

спеціальності «Соціальна робота»

Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка,

vita121995@gmail.com

Науковий керівник –

доктор педагогічних наук, доцент

О. В. Сорока

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

Одним із основних аспектів розвитку та соціалізації молоді в університетському середовищі є участь у діяльності студентського активу. Ступінь ефективності студентського активу напряму залежить від рівня розвитку лідерського потенціалу студентів, задіяних у його діяльності. Крім того, як переконує Д. Волківська [2], розвиток лідерського потенціалу сприяє успішній самореалізації та підвищує майбутні перспективи молоді людини. У контексті зазначеної проблеми актуальним є рішення конференції європейських міністрів, відповідальних за вищу освіту (квітень 2009 р., Бельгія), у якому йдеться про важливість розвитку в сучасній молоді компетенцій лідерства. Лідерський потенціал необхідно розвивати на базі компетентнісного підходу [1].

Науковці по-різному розуміють поняття «лідерський потенціал», виокремлюючи його компоненти. Так, Д. Волківська досліджує феномен «лідерський потенціал особистості» у соціально-педагогічному аспекті, трактуючи його як важливе особистісне утворення, складовими якого є знання, особистісні якості, здібності, компетентність, прагнення та цінності [2]. По-іншому виокремлює компоненти лідерського потенціалу А. Іващенко [5], наголошуючи, що основними є готовність майбутнього фахівця самостійно і свідомо приймати відповідальні рішення, працювати в команді і правильно будувати взаємини з іншими людьми.

Характеризуючи лідерський потенціал особистості, В. Ситнік виділяє такі його характеристики-складові: особистісно-професійні якості – самокерованість, надійність, наполегливість, самостійність; лідерські здібності – спроможність впливати на людей, уміння знімати міжособистісну напругу, мотивація що надихає; інтелектуальні якості – високий інтелект, гнучкість розуму, розсудливість, оптимістичне мислення; соціально орієнтовані якості – комунікабельність, емпатія, спроможність адаптуватися до різних ситуацій, схильність до кооперації з іншими людьми, ініціативність, моральність; вольові якості – рішучість, сміливість, упевненість, стійкість до фрустрації; творчі якості – творча активність, потреба в новаторській діяльності, відсутність консерватизму, оригінальність мислення, творча уява; емоційна зрілість – емоційна стійкість, стресостійкість, уміння керувати своїми станами [6].

Спираючись на дослідження М. Вудкока і Д. Френсіса [4], виокремимо здібності, уміння та навички, що відбивають зміст лідерського потенціалу особистості студента. Основними серед них є уміння керувати собою; особистісні цінності та цілі, саморозвиток, навички розв'язувати проблеми; уміння реалізовувати творчий підхід; уміння впливати на людей; розуміння управлінської роботи; уміння навчати; здібність формувати колектив односторонців.

При уточненні сутності феномена «лідерський потенціал студентів» ми спиралися на основні положення теорії спільних рис лідерства (Р. Крюгер, К. Сміт), що представляє систематизацію найбільш значущих для реалізації лідерського потенціалу якостей; поведінкової теорії лідерства (Р. Блейк, Р. Лайкер, Дж. Моутон), яка уточнює манеру і способи поведінки лідера, уміння людини діяти як лідер; атрибутивної теорії лідерства (Ф. Фідлер), що припускає домінуючу роль групи в моделюванні лідерської поведінки; мотиваційної теорії лідерства (Г. Фейрхольм, К. Ходжкінсон), у контексті якої взаємодія здійснюється на основі збігу індивідуальної і суспільної ціннісних систем при усвідомленні загальних цілей лідера і групи; теорії ціннісного лідерства (О. Кудряшова, Т. Кучмарський, С. Кучмарська), яка представляє лідерство як процес, відображений у взаємовідносинах «лідер – послідовник».

Підтримуючи думку А. Іващенко [5], вважаємо, що важливою умовою формування і розвитку лідерського потенціалу студентів є створення ситуацій, у яких особистість може успішно розвивати лідерську поведінку. Це можуть бути сюжетно-рольові та ділові ігри, різні види тренінгів (управлінські, бізнес-тренінги), змагання, участь у соціальних проектах тощо. Спеціально розроблені тренінгові заняття допоможуть розвинути лідерські якості, сформувані відповідні установки, мотивації, уміння і навички лідерської поведінки. Важливим аспектом успішності проведення тренінгів є виконання процедур, спрямованих на встановлення контакту з аудиторією, створення доброзичливої атмосфери та відчуття безпеки.

Погоджуючись із Д. Волківською [3], ефективною формою роботи зі студентським активом вважаємо бесіди, дебати, конкурси, гуртки за інтересами, рольові та настільні ігри. До нетипових форм роботи розвитку лідерського потенціалу відносимо квести, форум-театри, інтернет-флешмоби тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болонська декларація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf
2. Волківська Д. А. Критерії та показники розвитку лідерського потенціалу студентського активу / Д. А. Волківська // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2014. – № 4. – С. 151–155.
3. Волківська Д. А. Соціально-педагогічні умови розвитку лідерського потенціалу студентського активу університету [Електронний ресурс] / Д. А. Волківська // Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21CNR=20&Z21ID=

4. Вудкок М. Раскрепощенный менеджер. Для руководителя-практика / М. Вудкок, Д. Фрэнсис. – М. : Дело, 1991. – 320 с.

5. Іващенко А. Активізація лідерського потенціалу студентів вищих навчальних закладів у процесі поза навчальної діяльності на засадах компетентнісного підходу / Андрій Іващенко // Гуманітарний вісник. – 2012. – № 28. – С. 117–123.

6. Ситнік В. Особистісний потенціал як умова професійної взаємодії / В. Ситнік // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Психологія. – 2012. – Т. 17. – Вип. 8 (20). – С. 168–175.

Н. С. Олексюк

*доктор педагогічних наук, професор
кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
nataliya_oleksiuk@ukr.net*

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЛИ У КОНФЛІКТІ ІЗ ЗАКОНОМ

Одним із видів складних життєвих обставин, в які потрапляє людина, є перебування її у конфлікті із законом. Це небажані та надзвичайно складні обставини в житті як для особи, яка порушила закон, так і для членів її сім'ї.

В Україні взаємовідносини суспільства з людьми, котрі перебували у конфлікті із законом, залишаються надзвичайно складними. У громадській свідомості сьогодні утверджуються ідеї формування правової держави, але соціальна практика вимагає вирішення нагальної проблеми реабілітації осіб, які перебувають у виправних установах, а також тих, хто звільняється з установ виконання покарання [4, с. 3]. Повертаючись з місць позбавлення волі, люди повинні згадувати давно забуті норми, відновлювати втрачені за час ізоляції від суспільства соціальні уміння та навички. Окрім того, вони опиняються вже в нових соціально-економічних й культурних умовах, оскільки за кілька років у сучасному суспільстві, як правило, відбуваються серйозні зміни. Тому адаптація колишніх засуджених до нового середовища нерідко закінчується погіршенням здоров'я внаслідок обраного людиною способу життя, втратою родинних стосунків, а нерідко – вчиненням чергових злочинів. Саме на запобігання виникнення цих та інших негативних наслідків невдалої адаптації спрямовується соціальна реабілітація [3, с. 618].

Соціальна реабілітація осіб, які перебували в конфлікті із законом, здійснюється працівниками установ виконання покарань та центрів соціальних служб на основі детальних соціальних характеристик, а саме: кримінально-правової (ґрунтується на таких кримінально-правових категоріях, як: вид, характер і ступінь важкості вчиненого злочину, співучасть, вчинення злочину вперше або повторно, тривалість злочинної діяльності, форма вини, вид та розмір призначеного покарання, статус в кримінальній субкультурі); соціально-демографічної (містить інформацію про